

Лекція на тему: «Викривачі корупції, їх права та гарантії захисту»

Вступ

Корупція є однією з найсерйозніших загроз для економічного та соціального розвитку. Вона підриває довіру до державних інститутів, гальмує економічний розвиток і створює несправедливість у суспільстві. Одним із ключових інструментів боротьби з корупцією є діяльність викривачів — осіб, які повідомляють про порушення, пов'язані з корупцією. Викривачі отримують правовий захист відповідно до частини першої статті 53 Закону України «Про запобігання корупції». Якщо їхньому життю, здоров'ю або майну загрожує небезпека у зв'язку з розголошенням корупційних правопорушень, держава забезпечує їхній захист через механізми, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

1. Хто такі викривачі корупції?

1.1. Визначення викривачів

Викривач корупції — це особа, яка має достовірну інформацію про порушення антикорупційного законодавства та повідомляє про них відповідним органам. Це можуть бути працівники державних установ, співробітники приватних компаній чи інші особи, які володіють такою інформацією.

1.2. Основні категорії викривачів

1. **Внутрішні викривачі** — працівники організації, які повідомляють про корупцію всередині установи.
2. **Зовнішні викривачі** — особи, які не є частиною установи, але мають інформацію про порушення (наприклад, партнери або громадські активісти).
3. **Анонімні викривачі** — особи, які надають інформацію, не розкриваючи своєї особистості.

2. Права викривачів корупції

2.1. Основні права викривачів

Закон України «Про запобігання корупції» гарантує викривачам такі права:

- **Право на анонімність:** Захист особистих даних викривача.
- **Право на конфіденційність:** Інформація про викривача не може бути розголошена без його згоди.
- **Право на правову допомогу:** Можливість звернутися за безоплатною правовою допомогою або залучити адвоката.
- **Захист від дискримінації:** Заборона будь-яких репресій на роботі у зв'язку з поданням повідомлення.

- **Право на відшкодування:** Викривачі мають право на компенсацію витрат, пов'язаних із захистом своїх прав.
- **Право на винагороду:** У разі повідомлення про значне корупційне порушення, викривач може отримати винагороду в розмірі 10% від відшкодованих державі збитків.

3. Роль юридичних осіб публічного права у захисті викривачів

3.1. Забезпечення анонімності та конфіденційності

Юридичні особи публічного права повинні створювати:

- Канали анонімного повідомлення про корупційні порушення.
- Систему звітності, яка дозволяє викривачам отримувати інформацію про статус їхніх повідомлень.

3.2. Уповноважений з антикорупційної діяльності

Кожна установа має призначати уповноважених осіб, які відповідають за:

- Захист прав викривачів.
- Розгляд повідомлень про корупцію та їх передачу до відповідних органів.
- Методичну підтримку викривачів щодо процедур подання повідомлень.

4. Гарантії захисту викривачів

4.1. Захист трудових прав

Викривачі не можуть бути звільнені, понижені у посаді або піддані іншим формам репресій. У разі порушення цих прав викривачі мають право на поновлення на роботі.

4.2. Захист конфіденційності

Розголошення даних викривача заборонене, окрім випадків, передбачених законом.

4.3. Отримання інформації про розгляд справи

Викривачі мають право знати, які заходи були вжиті за їхнім повідомленням.

5. Виклики та ризики, з якими стикаються викривачі

5.1. Основні виклики

- Переслідування: Тиск з боку керівництва чи колег.
- Порушення конфіденційності: Викриття особистих даних викривача.

- Недовіра до системи: Побоювання викривачів щодо ефективності розгляду їхніх повідомлень.

5.2. Роль юридичних осіб у подоланні викликів

Юридичні особи публічного права повинні забезпечувати надійний захист викривачів, зокрема через ефективне впровадження антикорупційних процедур, прозорість роботи та співпрацю з НАЗК.

Висновок

Викривачі є важливим елементом у боротьбі з корупцією. Центр ДЗК, як юридична особа публічного права, зобов'язаний створювати умови для захисту викривачів і забезпечувати їхні права. Завдяки реалізації законодавчих гарантій, а також створенню прозорих механізмів подання та розгляду повідомлень, можна зменшити корупційні ризики та підвищити довіру громадян до державних інституцій.

Додаткові матеріали:

- [Наказ Центру ДЗК від 23.10.2024 № 26](#)
- [Поради від НАЗК](#)
- [Антикорупційний портал НАЗК](#)